

Hvorfor har vi brug for en national strategi for uddannelsernes arbejde med FN's verdensmål for bæredygtig udvikling?

Uddannelse er en investering i vores alles ve og vel i fremtiden. Tidligere blev formålet beskrevet som, at *vedligeholde* samfundet, senere blev det til, at uddannelse skal *udvikle* samfundet. Da det viste sig, at denne udvikling risikerer at underminere levevilkårene for fremtidige generationer, foreslog UNESCO allerede i begyndelsen af 1990'erne at korrigere formålet til 'uddannelse for *bæredygtig* udvikling' (UBU).

Med FN's 17 verdensmål har vi ikke blot fået et katalog over verdens største udfordringer, men også en vision om, at vi ved fælles indsats kan sikre en bæredygtig fremtid. I Danmark er vi gode til at rose os selv for at være i front i forhold til opfyldelse af verdensmålene. Det kan umiddelbart også godt se sådan ud, for eksempel når overskriften for mål nummer 4 er 'kvalitetsuddannelse', for det har vi jo allerede. Men delmål 4.7. handler om omstilling af alle uddannelser til at fremme bæredygtig udvikling. Som den danske UNESCO-kommission skriver i deres strategi for de kommende år: "*Inden 2030 skal alle under uddannelse have tilegnet sig den viden og de færdigheder, som er nødvendige for at fremme bæredygtig udvikling og for at være rustet til at handle*". Her mener vi, at Danmark mangler en specifik politik og strategi for hvordan dette mål om udvikling af vores uddannelser til gavn for en social, kulturel, økonomisk og miljømæssig bæredygtig udvikling skal realiseres. Det har flere af vores nabolande allerede og mange andre lande globalt set.

Uddannelse som forudsætning for bæredygtig udvikling

Delmål 4.7. kan synes at være en detalje i en stor plan, men det skal snarere ses som en nøgle. Sammen med mål 17 om partnerskaber er mål 4 om uddannelser de to eneste løsningsorienterede verdensmål. Det betyder, at uddannelse er indskrevet som virkemidler i alle de øvrige 15 verdensmål for bæredygtig udvikling. Uddannelse for bæredygtig udvikling skal altså derfor medvirke til løsningen af *alle* verdens store udfordringer. Det er da også svært at forestille sig bæredygtige omstillinger på alle disse områder uden læring. Tværtimod må uddannelse ses som en nødvendig forudsætning for at kunne udløse en lang række andre potentialer i samfundslivet i forhold til at styrke samspillet mellem de sociale, kulturelle, økonomiske og miljømæssige sider af bæredygtig udvikling.

Vi skylder vores børn og unge at tilbyde dem en uddannelse som i højere grad end nu klæder dem på til de udfordringer verden står overfor. Vi skylder samtidig de voksne uddannelse og folkeoplysning, som engagerer og understøtter dem i at tage ansvar og medvirke til formningen af en bæredygtig udvikling, så hele byrden ikke lægges på vores børn og unge. Mange voksne udtrykker et behov for en sådan læring og kompetenceudvikling. Uddannelse er ligeledes nøglen til at føre disse kompetencer ud i det danske erhvervsliv, som også har en central rolle i at sikre en bæredygtig udvikling.

Et nationalt politisk ansvar

FN gennemførte i årene 2005-2014 et *tiår for uddannelse for bæredygtig udvikling* som blev efterfulgt af Global Action Programme for education for sustainable development (2015-2019). I sidstnævnte hedder 1. prioritetsområde 'Advancing policy': "*Bringing about systemic change will only happen with*

relevant and coherent policies designed by ministries, coming together and engaging with the private sector, local communities, academics, and civil society". Der er mange eksempler på lande, som i tråd hermed har taget substantielle policy initiativer til at styrke uddannelse for bæredygtig udvikling. Se blot til de lande vi plejer at sammenligne os med: I Tyskland udgav Undervisnings- og Forskningsministeriet i 2017 en 140 sideres 'Nationale Aktionsplan für Bildung Nachhaltige Entwicklung', der for alle uddannelsesniveauer beskriver mål, delmål og hvem der tager ansvar og samarbejder herom. I Sverige er alle videregående uddannelsesinstitutioner pålagt at arbejde med at fremme bæredygtig udvikling – og deres indsats bliver evalueret. Den svenske regering har også i mange år finansieret et universitetsbaseret videncenter 'SWEDES' med forskning og rådgivning vedrørende uddannelse for bæredygtig udvikling. I Island har de gjort handlekompetence i forhold til bæredygtighed til et af skolernes fem overordnede formål, ligesom de har etableret støttestrukturer til udvikling og evaluering heraf.

Sammenlignet med disse lande halter vi klart bagefter i Danmark. Det betyder ikke, at der ikke sker noget med uddannelse for bæredygtig udvikling i Danmark. I de seneste år er der opstået mange nye initiativer i kommuner og på uddannelsesinstitutioner, primært drevet af bekymringen for klimaforandringerne og af FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling.

Når institutioner og engagerede folk på denne måde selv tager sagen i egen hånd, er der så overhovedet nogen idé i at lave en national strategi for uddannelsernes arbejde med FN's verdensmål for bæredygtig udvikling?

Ja, at nogle engagerede skoleledere, lærere m.fl. bekymrer sig om tidens store problemer og inddrager det i undervisningen er hverken ensbetydende med, at det er let eller at det lykkes. Det kræver typisk en indsats *oveni* den fastlagte undervisning og er på denne måde prisgivet den enkelte undervisers tid og overskud – og om der tilfældigvis er en ildsjæl. Der er eksempler på, at det på de forskellige uddannelsesområder er muligt at integrere bæredygtighedsproblematikker i de eksisterende curricula, men omvendt er der også mange barrierer for, at det kan lade sig gøre. Bæredygtighed skal desuden ikke blot ses som et emne i undervisningen, men som et formål og perspektiv der kræver nytænkning af selve uddannelsesinstitutionens rammer, praksisser og pædagogik. UNESCO anbefaler således, at man arbejder med en 'whole institution approach', hvor alle dele af institutionens virke gradvis omstilles til at understøtte bæredygtig udvikling. Det kan virke uoverkommeligt og der er et udbredt behov for hjælp til at besvare spørgsmålet: Hvordan griber vi det an?

Bæredygtig dannelse kræver bæredygtige rammer

Uddannelse for bæredygtighed er langt mere end faktuel og praksisfaglig vidensformidling. Det handler også om at kunne tænke og forstå systemiske og dynamiske sammenhænge, om etiske og politiske spørgsmål, og om at kunne navigere og agere kritisk og kompetent i en hastig foranderlig verden. UNESCO har opstillet 8 tværgående kompetencer, som er væsentlige i uddannelsers arbejde med verdensmålene for bæredygtig udvikling:

- *Systemtænkningsskompetence*
- *Anticipatorisk kompetence*
- *Normativ kompetence*
- *Strategisk kompetence*
- *Samarbejdskompetence*

- *Kompetence til kritisk tænkning*
- *Kompetence til selvrefleksion*
- *Kompetence til integreret problemløsning*

UNESCO 2017: Education for SDGs – learning objectives

Udvikling af disse kompetencer i relation til bæredygtig udvikling kræver nytænkning af de pædagogiske praksisser, hvilket ikke altid er lige let, fordi det modarbejdes af de givne rammebetingelser. Det bliver let et arbejde op ad bakke, som risikerer at gå i stå efter de lavest hængende frugter er plukket.

I det lys er der hårdt brug for en national strategi til at *overskue, koordinere, udbrede, understøtte, kvalificere og videreudvikle* indsatsen. Nærmere bestemt er der *ti gode grunde* til, at vi ønsker en national strategi. Der er således brug for en national strategi til at:

1. *Markere politisk og ledelsesmæssig opbakning og medvirken* til indsatsen.
2. *Skabe overblik* over hvor processen med at indarbejde bæredygtighed i uddannelserne er i gang og hvor den endnu ikke det.
3. *Skabe indblik* i erfaringer med hvad der fremmer og hæmmer bestræbelserne – som væsentlige input til, hvad der bør gøres for at styrke dem.
4. *Sikre koordinering*, såvel overordnet, i form af brobygning på tværs af uddannelsesniveauer og –områder som på tværs af fagdisciplinerne, herunder af arbejdet med curriculumudvikling.
5. *Sørge for en klar ansvars- og arbejdsdeling* mellem nationale, kommunale og institutionelle aktører.
6. *Udvikle del-strategier* til fremme af indsatserne på de forskellige uddannelsesniveauer og inden for de forskellige uddannelsestyper.
7. *Opbygge en national organisatorisk struktur* med såvel overordnede som uddannelsesspecifikke fora med henblik på fortløbende evaluering og videreudvikling af indsatsen
8. *Etablere de fornødne støttestrukturer* for synliggørelse, kommunikation, videnuudveksling, forskning, rådgivning og efteruddannelse på området.
9. *Fremme gode rammebetingelser* for udviklings- og omstillingsarbejdet på institutionsniveauet.
10. *Sikre en eksplicit og koordineret indarbejdelse* af uddannelse for bæredygtig udvikling i såvel den nationale uddannelsespolitik som i den nationale bæredygtighedspolitik.

Spørgsmål og svar

Indebærer udspillet et ønske om øget statsstyring af uddannelserne?

Nej, vi ønsker ikke at anfægte uddannelsernes autonomi. Vi ønsker en strategi som bygger på partnerskab, hvori staten også bør spille en aktiv rolle gennem at understøtte udviklingen på området.

Er det urealistisk ønsketænkning?

Nej, det er ikke ualmindeligt at staten bidrager til udviklingsprocesser på uddannelsessområdet. Et aktuelt eksempel er indsatsen til udvikling og fremme af naturfagene. I 1990'erne understøttede staten folkeoplysning om bæredygtig udvikling gennem Den Grønne Fond. Et tredje eksempel er det nu hedengangne Udviklingscenter for Folkeoplysning og Voksenundervisning.

Hvad er forholdet mellem jeres udspil om en national strategi for uddannelse for bæredygtig udvikling og UNESCO-kommissionens strategi for dens arbejde i perioden 2019-2022?

Vi ønsker en national strategi for uddannelse for bæredygtig udvikling som støtter, styrker og supplerer UNESCO-kommissionens strategi og indsats.

Er det et forsøg på at spænde uddannelserne for en missioneren og politisk indoktrinering?

Nej, bæredygtig udvikling handler om fremtiden og de risici, som kan påvirke den. Det gør faktisk viden til et vigtigt element, men der findes ikke et rigtigt facit. Tværtimod indebærer bæredygtig udvikling en række spørgsmål og dilemmaer, som der er forskellige etiske og politiske holdninger til. Uddannelser skal ikke missionere én bestemt opfattelse, men kvalificere de lærendes viden om risici og muligheder og deres kompetence til at overskue og kritisk-konstruktivt navigere som forbrugere og borgere.

Hvad forstår I ved uddannelse for bæredygtig udvikling? Er det undervisning om natur og miljø?

I UNESCO's prioriteter for deres Global Action Programme for Education for Sustainable Development for 2015-2019 indgår den såkaldte 'Whole Institution approach', som indebærer, at omstillingen af uddannelser til bæredygtighed vedrører alle dele af uddannelsesinstitutionen. Dvs. ikke kun undervisningens indhold, men også dens pædagogik, samt institutionens ledelse, organisation, bygninger, udearealer, forhold til lokalsamfundet m.v. FN's 17 mål for bæredygtig udvikling udgør en forståelsesramme, der er langt bredere end natur og miljø, og som omfatter meget mere end rene tekniske løsninger. Verdens globale udfordringer hænger sammen, og bestræbelser på at overvinde dem kræver, at vi er i stand til at tænke og handle helhedsorienteret, dvs. på tværs af økologiske, økonomiske, sociale og kulturelle faktorer. Det handler om at kvalificere vores viden og tænkemåder, men også om en række kompetencer, der er nødvendige for at kunne deltage i udviklingen af et bæredygtigt samfund med bæredygtige helhedsløsninger.

Handler jeres forslag alene om initiativer i forhold til børn og unges uddannelse?

Nej, det omfatter alle former for uddannelse og dannelse; dvs. fra dagtilbud til universiteter og andre videregående uddannelser – og både formel, non-formel og uformel uddannelse. Uddannelse af børn og unge er et stort og vigtigt område i uddannelse for bæredygtig udvikling. Men vi kan ikke vente på, at de kommende generationer bliver i stand til at løse bæredygtighedsproblemerne, og ansvaret bør ikke skydes over på dem og fritage den voksne generation fra at handle på de problemer, de har været med til at skabe. Klimaproblemerne, truslerne mod biodiversiteten og de andre store udfordringer med ubæredygtig udvikling kræver voksnes engagement og læring gennem aktiv deltagelse i visionsudvikling, udviklingsprojekter og dialog om dilemmaer og vanskelige etiske og politiske valg. Det kræver mere og andet end information. Pædagogisk forskning har vist, at udvikling af voksnes viden og adfærd understøttes bedst gennem muligheder for aktiv deltagelse, erfaring og dialog.

Dette dokument er udarbejdet af en arbejdsgruppe nedsat på et åbent møde om en national UBU-strategi arrangeret af RCE-Denmark.

